

1. Disponibilní důchod sektoru domácností v letech 1995 až 2003

Hlavním ukazatelem při analýze chování sektoru domácností je disponibilní důchod z hlediska tvorby a z hlediska užití. Časová řada údajů o tvorbě a užití hrubého disponibilního důchodu domácností podle národních účtů je součástí přílohových tabulek. Hrubý disponibilní důchod se v hodnoceném období zvýšil z 838,7 mld. Kč v roce 1995 na 1383,6 mld. Kč v roce 2003, tj. o 65,0 % a meziročně v průměru rostl o 6,5 %. Rychleji rostl hrubý disponibilní důchod v první polovině hodnoceného období. V přepočtu na jednoho obyvatele činil hrubý disponibilní důchod v průměru 135,6 tisíc korun v roce 2003 a za sledované období se zvýšil o 54,4 tis. Kč, tj. o 67,1 %. Podíl disponibilního důchodu domácností na hrubém domácím produktu se snížil z 57,2 % v roce 1995 na 54,6 % v roce 2003. Tento podíl se snižuje od roku 1997, kdy dosáhl svého maxima 59,4 %.

Zdrojem disponibilního důchodu jsou prvotní důchody domácností z výrobních činitelů, tzn. důchod z práce, z půdy a kapitálu (z vlastnictví a z podnikání) a čisté druhotné důchody (saldo druhotných, přerozdělených důchodů) domácností. Hrubý disponibilní důchod domácností je z 60 % tvořen důchody z práce, z 30 % důchody z podnikání, 5% připadá na saldo důchodů z vlastnictví a 5 % na saldo důchodů z přerozdělení. V hodnoceném období došlo k posunu struktury tvorby hrubého disponibilního důchodu ve prospěch důchodu z práce, jehož podíl se zvýšil o 3,1 bodu. Vzrostl podíl salda důchodů z přerozdělení vlivem zvýšení podílu sociálních dávek z 27,8 % v roce 1995 na 31,6 % v roce 2003.

Důchody z práce jsou v národních účtech součástí náhrad zaměstnanců, které vedle hrubých mezd a platů zahrnují také příspěvky zaměstnavatelů na sociální a zdravotní pojištění (povinné a dobrovolné)¹.

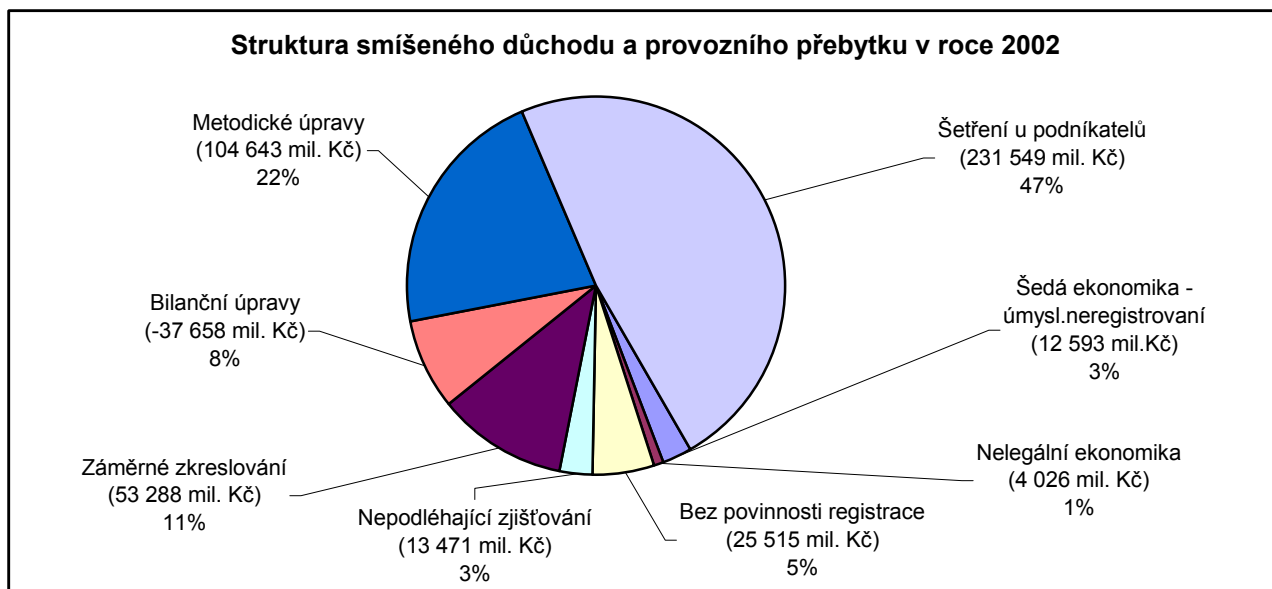
Mzdy a platy (v hrubém pojetí) vzrostly v hodnoceném období z 489,3 mld. Kč v roce 1995 na 849,1 mld. Kč v roce 2003, tj. o 73,5 %. V průměru meziročně rostly o 40,6 mld. Kč, tj. o 7,1 %. Podprůměrné přírůstky byly vykázány v letech 1998 až 2000, naopak největší v letech 1996 a 2002.

Součástí vyplacených mezd a platů domácnostem jsou také mzdy, které podnikové účetnictví nezachycuje. Jedná se o podhodnocení vykazovaných mezd, které souvisí se snahou podnikatelů vyhnout se placení daní a příspěvků na sociální zabezpečení, některé formy naturální mzdy a spropitné. V roce 2002 byly mzdy a platy upraveny o odhad podhodnocení mezd ve výši 7,4 mld. Kč a spropitného ve výši 3,2 mld. Kč. Z naturální mzdy je významný příspěvek zaměstnavatelů na stravenky, který v roce 2002 činil 10,3 mld. Kč, na rekreaci, sport a pod. 3,9 mld. Kč. Jídlo a nápoje na služebních cestách a používání služebních vozů pro soukromé účely se odhaduje na 13,3 mld. Kč. Mzdy a platy domácností zahrnují i výdělků 15 až 20 tisíc rezidentů, kteří jsou zaměstnání v zahraničí a denně nebo týdně překračují hranice, tzv. „pendleři“. Jejich výdělků jsou odhadovány v průměru na 9,3 mld. Kč ročně. Mzdy domácností naopak nezahrnují mzdy vyplacené 146 tisícům nerezidentů – pendlerů a osob krátkodobě pracujících v ČR.

Důchody z podnikání tvoří hrubý smíšený důchod a hrubý provozní přebytek (graf č.1) V hodnoceném období se zvýšil z 269,9 mld. Kč na 423,7 mld. Kč, tj. o 57 % a v průměru meziročně rostl o 5,8 %. *Smíšený důchod* domácností odpovídá souhrnu odměny za práci vykonávanou vlastníkem živnosti nebo spolupracujícím členem jeho rodiny a jeho zisku jakožto podnikatele, které se nedají statisticky oddělit. Smíšený důchod vytvářejí hlavně drobní živnostníci, svobodná povolání (např. lékaři, advokáti, daňoví poradci, soudní znalci, tlumočníci, veterináři apod.) a samostatně hospodařící rolníci. **Provozní přebytek** sektoru domácností tvoří tzv. imputované nájemné, tj. produkce služeb vlastníků bydlení, kterou si majitel obydli poskytuje sám sobě tím, že bydlí ve vlastním domě či bytě.

¹ Z pohledu domácností jsou v tomto příspěvku jak příjmy, tak výdaje domácností o příspěvky zaměstnavatelů očištěny.

Struktura smíšeného důchodu a provozního přebytku v roce 2002

Důchody z vlastnictví jsou důchody z finančních aktiv a půdy (pachtovné). Zahrnují dividendy a podíly na zisku, úroky z vkladů, půjček, dlužních úpisů, úroky z leasingu, spotřebitelských úvěrů, důchodů z vlastnictví přisuzovaného pojištěncům apod. Dominantní příjmovou položkou jsou důchody z rozdělovaného zisku obchodních společností, které byly stanoveny na základě statistického zjišťování a kvalifikovaného odhadu z nepřiznaných zisků podnikatelů nefinančních podniků, především malých společností s ručením omezeným. Důchody z vlastnictví přisuzované pojištěncům životního, neživotního pojištění a penzijního připojištění odpovídají důchodům, které pojištěnci obdrží od pojišťoven (z investovaných podílů domácností na rezervách životního a penzijního pojištění z předplaceného pojistného). Čisté důchody z vlastnictví (počítané jako rozdíl mezi přijatými a vydanými důchody z vlastnictví) se na hrubém disponibilním důchodu v průměru podílejí 5,4 %.

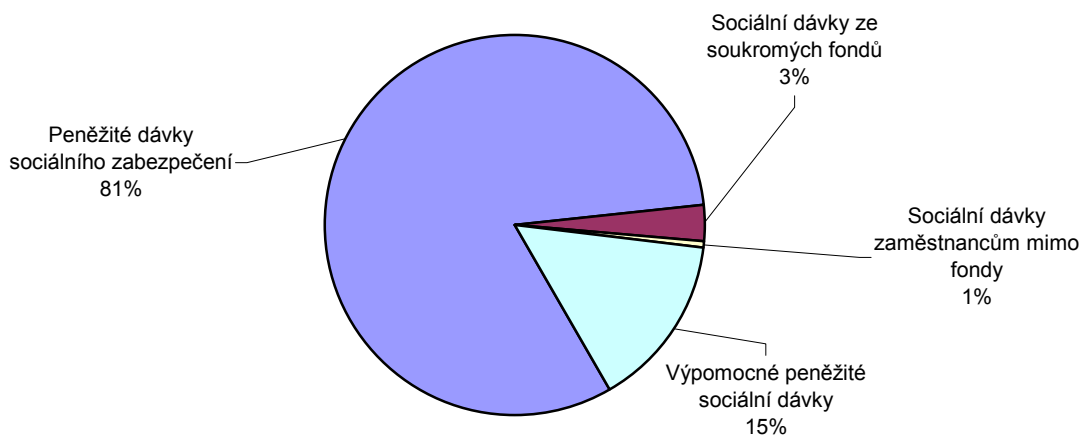
Vývoj příjmových důchodů byl ovlivněn vývojem úroků z vkladů, které od roku 1999 mají klesající tendenci a proti roku 1995 klesly na polovinu. Vývoj výdajových důchodů z vlastnictví je ovlivněn vývojem nákladových úroků z půjček a v posledních 5-ti letech růstem úroků z leasingu a spotřebitelských úvěrů.

Saldo přijatých a vyplacených **důchodů z přerozdělení** se na tvorbě hrubého disponibilního důchodu v průměru podílí pouze 5 %. V jednotlivých letech se však tento podíl měnil.

Přijaté důchody z druhotného přerozdělení se zvýšily v hodnoceném období o 94,2 % a vzrostly z 212,2 mld. Kč na 412,0 mld. Kč. Rozhodující složkou těchto důchodů jsou peněžní sociální dávky a sociální výpomoci (jiné než naturální sociální transfery), které tvoří v průměru 21,5 % hrubého disponibilního důchodu domácností a jsou tak jeho významnou součástí. Od roku 1995 vzrostly dvojnásobně a meziročně v průměru rostly o 9,3 %.

Sociální dávky a sociální výpomoci – peněžní, jsou běžné, pravidelné i nepravidelné, peněžní platby občanům ze sociálního zabezpečení (vyplývající z povinného sociálního pojištění) a výpomocné peněžité dávky od ústředních a místních vládních institucí. Dále zahrnují platby z důchodového připojištění od pojišťoven (na základě právních nároků), dobrovolné podpory od zaměstnavatelů a dávky ze zahraničí. O způsobu financování sociálních dávek domácností informuje následující graf.

Sociální dávky jiné než sociální transfery naturální v roce 2003

Ostatní příjmové transfery druhotného rozdělení jsou běžné příjmy, které nebyly zahrnuty v některé z uvedených položek. Jde například o náhrady z pojistného na neživotní pojištění (pojištění domácností, budov a staveb, pozemích vozidel, požáru apod.), stipendia, výhry v sazce, loteriích a jiných podobných hrách. Ostatní běžné příjmové transfery se na tvorbě hrubého disponibilního důchodu podílejí 6,4 %.

Placené důchody z druhotného přerozdělení zahrnují placené běžné daně, příspěvky na sociální a zdravotní pojištění včetně připojištění a ostatní běžné výdajové transfery. Od roku 1995 se zvýšily o 92,3 % a rostly o 1,9 bodu pomaleji než přijaté důchody z přerozdělení.

Běžné daně placené domácnostmi představují daně z osobních důchodů, tedy z příjmů fyzických osob-podnikatelů (daň z daňových příznání fyzických osob), daně z mezd a platů (daň ze závislé činnosti) a daně placené z úroků, dividend nebo jiných odměn ze zisku (daň srážkou). Daně z důchodů domácností zaznamenané v národních účtech jsou korigovány o saldo daní nerezidentů a „pendlerů“. Ostatní daně pak zahrnují poplatek za užívání dálnic, poplatky ze psů a poplatky obcím. Nezahrnují daně za výroby, daně z dovozu a kapitálové daně.

Celkové daně z důchodů domácností se zvýšily v hodnoceném období o 75,6 %. Tento nárůst byl jednoznačně ovlivněn vývojem daní z mezd a platů, které vzrostly na dvojnásobek a daní fyzických osob, hlavně osob samostatně výdělečně činných (OSVČ), které se zvýšily o 44,1 %. V průměru meziročně daně rostly o 9,6 %.

Skutečné sociální příspěvky domácností jsou povinné i dobrovolné platby, zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných do fondů sociálního pojištění, včetně fondu nezaměstnanosti, do fondů zdravotního pojištění (včetně připojištění) nebo platby penzijním fondům na penzijní připojištění. Pro úplnost a návaznost na národní účty jsou v následující tabulce uvedeny i skutečné sociální příspěvky zaměstnavatelů.

Sociální příspěvky

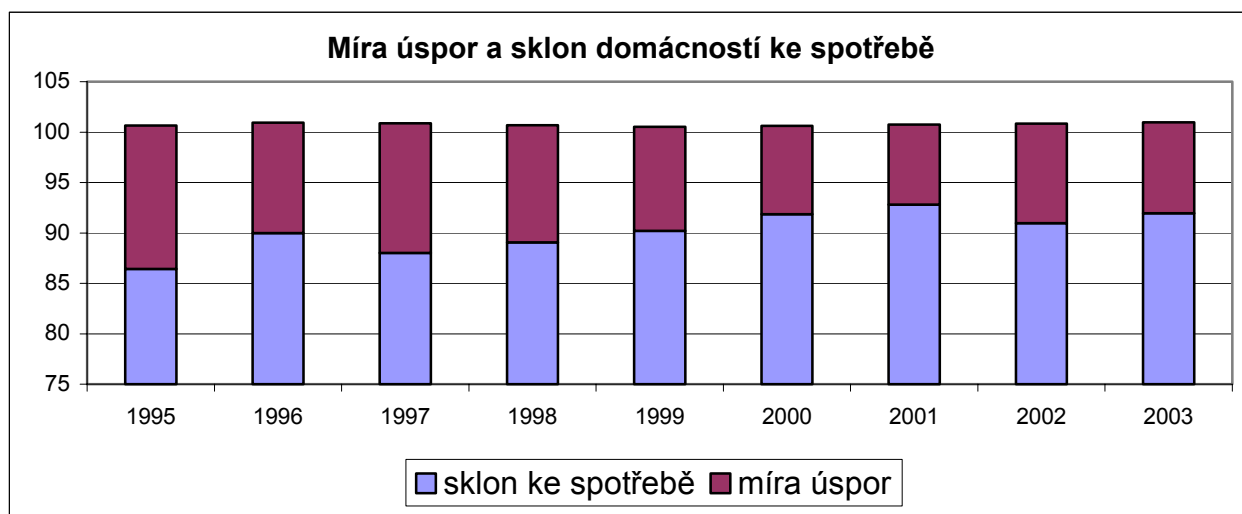
v mil.Kč

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
D.6111 Sociální příspěvky zaměstnavatelů	145 266	167 038	184 374	196 331	204 034	218 996	233 837	253 393	269 471
D.6112 Sociální příspěvky zaměstnanců	55 596	60 303	66 031	70 293	73 226	77 523	82 321	89 258	95 014
D.6113 Sociální příspěvky OSVČ	16 932	19 873	21 242	23 261	23 322	28 323	31 328	35 892	38 797

Ostatní výdajové transfery mají stejné položky jako příjmové transfery. Jsou to platby na neživotní pojištění, soukromé transfery do zahraničí, platby pokut a penále, příspěvky humanitárním (neziskovým) institucím nebo výdaje na sázky. Výdaje na sázky, loterie a jiné podobné hry jsou uváděny ve výši výher. Tato položka neovlivňuje výši disponibilního důchodu, protože je součástí jak příjmů, tak výdajů domácností. Rozdíl mezi sázkami a výhrami je výdajem domácností na individuální spotřebu (jako platba za službu).

Užití hrubého disponibilního důchodu zobrazuje, jak se disponibilní důchod (zvýšený o změny podílu domácností na rezervách penzijních fondů) rozděluje mezi výdaje domácností na individuální spotřebu (konečná spotřeba domácností) a úspory.

Výdaje domácností na individuální spotřebu v hodnoceném období rostly rychleji než disponibilní důchod s výjimkou let 1997 a 2002. Podíl výdajů domácností na konečnou spotřebu na disponibilním důchodu se zvýšil o 6 bodů; z 86 % v roce 1995 na 92 % v roce 2003.

V hodnoceném období převažoval sklon domácností ke spotřebě. Míra hrubých úspor poklesla ze 14,23 % v roce 1995 na 7,93 % v roce 2001. Od roku 2002 se míra úspor pohybuje mezi 9 a 10 procenty.

Z vytvořeného disponibilního důchodu (upraveného o změny podílu domácností na rezervách penzijních fondů) hradí domácnosti především **výdaje na konečnou spotřebu**, tj. výrobky a služby potřebné k uspokojování individuálních potřeb. Tyto výdaje mohou být realizovány jak v tuzemsku, tak v zahraničí. Odhad výdajů na konečnou spotřebu domácností vychází zejména z údajů z výběrového šetření u domácností, tzv. rodinných účtů. Tento zdroj je však systematicky podhodnocen, zejména o výdaje bohatých domácností. Odhad za tuto horní vrstvu byl proveden využitím údajů z desátého, tzv. horního decilu rodinných účtů, tj. z údajů o výdajích domácností s vyššími příjmy. Využití alternativních zdrojů ve výpočtech v konečné spotřebě domácností vedlo ke zpřesnění výpočtu spotřeby lihovin a tabáku. Výše spotřeby jednotlivých komodit byla také prověřena bilancováním toků komodit v tabulkách dodávek a užití. Při bilancování je posuzována věrohodnost údajů jak na straně zdrojů, tak i jednotlivých složek konečného užití.

Výdaje domácností na konečnou spotřebu zahrnují především nákupy výrobků a služeb. Jsou to nákupy potravinářských výrobků, výrobků průmyslového charakteru, např. elektrospotřebičů, ale také takových výrobků jako např. materiálů pro malé opravy obydlí, materiálů pro opravy a údržbu předmětů dlouhodobé potřeby (které se nepovažují za mezispotřebu), či předmětů dlouhodobé spotřeby, např. automobilů pro spotřební účely (které se nepovažují za tvorbu fixního kapitálu); dále platby za osobní služby nebo za služby finanční (bank, pojišťoven, penzijních fondů) aj. Kromě nákupů se do těchto výdajů zahrnuje i naturální spotřeba a tzv. imputované nájemné (tj. služby bydlení poskytované vlastníky obydlí, kteří v nich bydlí).

Výdaje domácností na konečnou spotřebu v běžných cenách vzrostly v letech 1995 až 2003 o 547,6 mld. Kč a meziročně se v průměru zvyšovaly o 7,3 %. Nejvyšší nárůst byl v letech 1996 a 1997. V roce 1996 se výdaje zvýšily o 122,4 mld. Kč, v tom výdaje na potraviny se zvýšily o 19,8 mld. Kč, na nájemné o 20,2 mld. Kč, na dopravu o 11,7 mld. Kč a na rekreaci vydaly domácnosti o 16,5 mld. Kč více než v předchozím roce. V období 1995 až 2002 vydaly domácnosti 63 % z celkových výdajů na konečnou spotřebu na bydlení, potraviny, rekreaci a dopravu. Jak se změnila struktura výdajů v období 1995 až 2003 je zřejmé z následujícího přehledu.

Výdaje domácností na individuální spotřebu

	1995 v mil. Kč	2003 v mil. Kč	Index 2003/1995 v %	Struktura 1995 v %	Struktura 2003 v %
1. Potraviny, nealkoholické nápoje	144 946	214 854	148,2	20,0	16,9
2. Alkoholické nápoje, tabák	72 170	112 760	156,2	10,0	8,9
3. Odívání a obuv	46 127	69 269	150,2	6,4	5,4
4. Bydlení	156 448	296 959	189,8	21,6	23,3
5. Vybavení, provoz domácnosti	45 366	70 349	155,1	6,3	5,5
6. Zdravotnictví	9 354	17 679	189,0	1,3	1,4
7. Doprava	80 141	131 642	164,3	11,1	10,3
8. Spoje	11 730	42 203	359,8	1,6	3,3
9. Volný čas	81 951	154 597	188,6	11,3	12,1
10. Vzdělání	2 196	7 603	346,2	0,3	0,6
11. Stravovací, ubytovací služby	36 118	65 936	182,6	5,0	5,2
12. Ostatní zboží a služby	38 255	88 581	231,6	5,3	7,0
Celkem	724 801	1 272 432	175,6	100,0	100,0

V období 1995 až 2002 **reálné výdaje na konečnou spotřebu domácností** vzrostly o 20,7%, tj. ročně v průměru o 2,7 %. Největší dynamiku zaznamenaly výdaje na pošty a telekomunikace (růst o 78,5 %) a vzdělání (růst o 50,7 %). Vysoký byl také reálný růst výdajů na nájemné (včetně imputovaného), který činil 34,5 %. Naopak ostatní výdaje na bydlení (elektrina, plyn, voda, služby) poklesly reálně o 5,7 %. Zde to bylo do značné míry vlivem rychlého růstu cen, které se během uvedeného období prakticky zdvojnásobily. Celkově tak výdaje na bydlení vzrostly reálně o 19,8 %. Poměrně nízké přírůstky zaznamenaly reálné výdaje na potraviny a nealkoholické nápoje (růst o 15,7 %) a výdaje na tabák a alkohol (růst o 11 %); u výdajů na zdravotní péči (11,3 %) působily dva protichůdné vlivy – rychlejší růst výdajů na léky a zdravotnické pomůcky byl tlumen poklesem výdajů na zdravotní péči. Relativně nízký byl také reálný růst výdajů na dopravu (růst o 16,6 %). Do této kategorie ovšem spadá jak nákup dopravních prostředků, tak i náklady na jejich provoz a na hromadnou dopravu. Největší reálný růst přitom zaznamenal nákup dopravních prostředků, výdaje na hromadnou dopravu reálně poklesly.

Porovnáním vývoje výdajů domácností na konečnou spotřebu ve stálých cenách předchozího roku, nejvíce vzrostly výdaje domácností v roce 1996 (index 108,8 %) a to ve všech komoditách, kromě samotného nájemného. V ostatních letech se meziroční nárůst pohyboval do 2,9 %.

Výdaje domácností na konečnou spotřebu - vývoj ve stálých cenách (předchozí rok = 100 %)

v %

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Výdaje na konečnou spotřebu domácností	100,0	108,8	101,4	98,5	102,2	102,9	102,8	102,7

Skutečná konečná spotřeba domácností zahrnuje kromě výdajů domácností na konečnou spotřebu i výdaje vládních institucí a neziskových institucí sloužících domácnostem na individuální spotřebu v podobě naturálních dávek. Skutečná konečná spotřeba domácností v běžných cenách se zvýšila z 898,2 mld. Kč v roce 1995 na 1512,9 mld. Kč v roce 2002 a vzrostla o 614,7 mld. Kč, tj. o 68,4 %.

Akumulace domácností

Úspora (druhá část užitého disponibilního důchodu) domácností zvýšená o saldo kapitálových transferů vytváří zdroj pro hmotnou a finanční akumulaci domácností. Účty akumulace - kapitálový a finanční účet (jako součást systému národních účtů) jsou účty toků a zachycují různé příčiny změn aktiv a závazků a změny čistého jmění. Na kapitálovém účtu se zachycuje pořízení mínus úbytky nefinančních aktiv, měří se zde také změna čistého jmění vlivem úspor a kapitálových transferů.

Příjmové kapitálové transfery domácnosti tvoří investiční dotace - příspěvek státu na stavební spoření a důchodové připojištění. Ostatní kapitálové transfery zahrnují naturální nebo peněžní kapitálové transfery. Jedná se o převod vlastnictví bez protihodnoty, např. kupónová privatizace v roce 1995 ve výši 145,5 mld. Kč a restituce, které byly v hodnoceném období nejvíce realizovány v letech 1995 až 1997. Významnou položkou ostatních transferů je i část hodnoty bytů, převáděných do osobního vlastnictví, ve výši rozdílu mezi tržní a skutečně uhrazenou cenou.

Výdajové kapitálové transfery představují dědictví a dary ze zahraničí a kapitálové daně z dědictví a darů. V rámci sektoru domácností jsou položky dědictví a darů konsolidované.

Hmotná akumulace domácností je dána tvorbou hrubého kapitálu domácností, (tzn. fixního kapitálu, změnou zásob, čistým pořízením cenností) a čistým pořízením nevyráběných nefinančních aktiv, hlavně půdy a zaznamenává se jako saldo, tj. pořízení minus úbytky. Hmotná akumulace domácností v letech 1995 až 2003 vzrostla z 66,4 mld. Kč v roce 1995 na 115,1 mld. Kč v roce 2003; Zvýšila se dvojnásobně a v průměru meziročně rostla o 9,4 %.

V roce 2002 hrubý fixní kapitál byl tvořen pořízením nových hmotných aktiv ve výši 74,1 mld. Kč, nákupem použitých hmotných fixních aktiv ve výši 19,7 mld. Kč a 23,4 mld. Kč činilo bezúplatné nabytí obydlí a nebytových budov (restitucemi). Domácnosti prodaly především stroje a zařízení (1,1 mld. Kč), dopravní prostředky (0,7 mld. Kč) a nebytové budovy (0,6 mld. Kč).

V roce 2002 domácnosti nejvíce investovaly do obydlí. Proti roku 1995 se jejich podíl na tvorbě hrubého fixního kapitálu zvýšil z 59,6 % na 73,4 % v roce 2002. Do obydlí, hlavně budov pro bydlení, domácnosti v roce 2002 investovaly 85,2 mld. Kč, na dopravní prostředky bylo vynaloženo 10,0 mld. Kč a stroje a zařízení byly pořízeny ve výši 11,3 mld. Kč (většinou nákup na leasing) a nebytové budovy a ostatní stavby byly pořízeny za 7,9 mld. Kč. Investice do základního stáda, trvalých porostů, stejně jako pořízení nehmotných fixních aktiv - počítačového programového vybavení a nákup původních kulturních a uměleckých děl jsou z hlediska celkové tvorby fixního kapitálu nepatrné a dosahují 1,4 % tvorby hrubého fixního kapitálu. Zvýšení hodnoty nevyráběných nefinančních aktiv, tj. náklady na převod vlastnictví a velká zlepšení těchto aktiv, dosáhlo v roce 2002 pouze 13 mil. Kč.

Transakce s nefinančními aktivy, které se zachycují na kapitálovém účtu a ostatní změny objemu a přecenění, generují hodnotu stavů v rozvaze. V grafu je názorný přehled o struktuře stavu fixních aktiv ke konci roku 2002.

Zásoby jsou vyrobená aktiva pořízená pro prodej, užití ve výrobě nebo pro jiné užití v pozdější době. Skládají se z materiálu a polotovarů, nedokončené produkce, hotových výrobků a obchodního zboží pro další prodej.

Čisté pořízení nevyráběných nefinančních aktiv u domácností je pořízení či úbytek půdy. V hodnoceném období u domácností se transakce s půdou týkaly zejména restitucí a v obchodech převažoval prodej půdy. Transakce a stavy nehmotných nevyráběných aktiv, která se skládají z patentů, nájemních smluv o převodu a ostatních nehmotných nevyráběných aktiv byly u domácností v hodnoceném období zanedbatelné.

Účet pořízení nefinančních aktiv, který zachycuje pořízení minus úbytky nefinančních aktiv, umožňuje přejít od změn čistého jmění vlivem úspor a kapitálových transferů k čistým půjčkám nebo výpůjčkám. **Čisté půjčky nebo výpůjčky** (nebo také schopnost či potřeba financovat) vyjadřují čistou částku, kterou jsou domácnosti schopny půjčit jiným sektorům (pokud jsou kladné) nebo si vypůjčit od jiných sektorů (pokud jsou záporné). Domácnosti jsou dlouhodobě v pozici věřitelů.

Finanční účet zachycuje, podle typů finančních nástrojů, změny finančních aktiv a závazků, z nichž se skládají čisté půjčky nebo výpůjčky.

Čisté půjčky a schopnost domácností financovat ostatní sektory národního hospodářství měly v hodnoceném období kolísavý vývoj. Nejvyšší čisté půjčky byly v roce 1995, kdy po vyloučení vlivu kuponové privatizace dosáhly změny 76,6 mld. Kč, nejnižší v roce 2001 (6,7 ml. Kč). V roce 2003 poklesly proti roku 1995 o více než polovinu.

Transakce s finančními aktivy domácností (zobrazené na finančním účtu) se skládají z transakcí s oběživem a vklady, s cennými papíry (dluhopisy a účastmi), pojistnými technickými rezervami a ostatními pohledávkami. Transakce s oběživem a vklady v národní i zahraniční měně se člení na oběživo, převoditelné vklady (přeměněné na oběživo bez jakékoli restrikce) a ostatní vklady. Vývoj finančních transakcí s oběživem a vklady byl v uplynulých letech, zejména od roku 1998 velmi kolísavý.

V rámci transakcí s dluhovými cennými papíry dávají domácnosti přednost státním dluhopisům a povodňovým obligacím. Transakce s akciemi a ostatními účastmi domácností se skládají ze všech transakcí s akciemi z první a druhé vlny kuponové privatizace, vkladů občanů do podnikání, např. do společností s ručením omezeným nebo do bytových družstev. Podklady pro údaje tohoto typu jsou velmi omezené a jsou proto a z velké části odvozované od finančních transakcí ostatních sektorů.

Transakce s pojistnými technickými rezervami se týkají čistého podílu domácností na rezervách životního pojištění. Tato položka zahrnuje rezervy životního pojištění, rezervy na prémie a slevy a technické rezervy k pojistkám životního pojištění, kde investiční riziko nesou pojištěnci. Transakce s čistým podílem domácností na rezervách penzijních fondů se skládají z přírůstků skutečných příspěvků do penzijních fondů placené zaměstnanci, zaměstnavateli a OSVČ, které jsou sniženy o úbytky, tj. vyplacené sociální dávky. Transakce s předplaceným pojistným a rezervami na nevyrovnané nároky se týkají transakcí s částí sjednaného pojistného, které je určeno pro následující účetní období a nevyrovnaných nároků.

Transakce s ostatními pohledávkami domácností se týkají finančních nároků domácností, které vznikají jako protějšek k finančním a nefinančním transakcím v případě časového nesouladu mezi touto transakcí a odpovídající platbou. Zahrnují transakce s obchodními zálohami, které se vztahují k dodávkám výrobků nebo služeb v případě, že se platba uskutečnila předem. Dále zahrnují transakce vzniklé vlivem časového nesouladu mezi nárokem a provedenými platbami z mezd, dividend, zálohovaných plateb inkasa, stravování, předplatného, mohou zahrnovat transakce s pohledávkami domácností za zkrachovalými fondy, podniky, cestovními kancelářemi nebo bankami.

Transakce s finančními pasivy domácností se skládají z transakcí s půjčkami, které jsou poskytovány domácnostem a z transakcí s ostatními závazky. Transakce s půjčkami obsahují všechny transakce v oblasti bankovních půjček, nebankovních spotřebitelských půjček a půjček souvisejících se splátkovým prodejem a finančním leasingem. Jsou rovněž členěny z hlediska splatnosti, tj. na krátkodobé (se splatností kratší než jeden rok) a dlouhodobé. V grafu je názorný přehled o struktuře stavu půjček přijatých domácnostmi ke konci roku 2002.

Transakce s ostatními závazky souvisí s dodavatelsko odběratelskými vztahy a ostatními závazky. Vztahují se např. nezaplaceným daním, pojistnému, nájemnému. Zahrnují i finanční transakce domácností, které nebyly zohledněny v jiných transakcích finančního účtu.

Transakce s finančními aktivy a pasivy zachycené na finančním účtu a ostatní změny objemu a přecenění, generují hodnotu stavu v rozvaze.

Vyrovňovací položkou finanční rozvahy jsou **čistá finanční aktiva** (finanční aktiva minus finanční pasiva).

Stavy finančních aktiv a pasiv ke konci roku

v mld. Kč

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Finanční aktiva	1 108,1	1 198,6	1 361,7	1 467,2	1 529,1	1 615,9	1 750,3	1 837,2
v tom:								
oběživo	91,4	101,1	99,0	105,1	128,7	140,3	142,9	157,2
vklady celkem	491,1	561,9	696,4	768,0	781,0	828,5	918,3	918,2
převoditelné vklady	166,0	175,2	183,4	172,4	188,6	219,0	259,2	295,8
ostatní vklady	325,1	386,6	513,1	595,6	592,4	609,5	659,1	622,5
cenné papíry jiné než účasti	0,8	2,0	2,9	2,9	3,2	9,9	13,9	12,3
půjčky	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5
účasti	393,5	381,8	374,0	383,9	382,7	377,9	378,3	377,6
pojistné technické rezervy	67,5	84,8	99,8	109,4	124,1	138,3	161,1	193,9
ostatní pohledávky	63,9	67,1	89,6	98,0	109,4	121,0	135,8	177,5
finanční závazky	205,1	264,0	291,9	306,9	361,8	441,8	548,2	590,2
cenné papíry jiné než účasti	1,1	0,7	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
půjčky	111,7	117,0	127,1	127,6	146,0	161,8	194,6	241,5
ostatní závazky	92,3	146,3	164,1	179,3	215,8	280,0	353,6	348,5
čistá finanční aktiva (saldo)	903,1	934,6	1 069,7	1 160,4	1 167,3	1 174,1	1 202,2	1 247,0

Finanční aktiva domácností v období 1995 až 2002 vzrostla o 729,0 mld. Kč, tj. o 65,8 %, zatímco finanční závazky vzrostly o 385,1 mld. Kč a zvýšily se trojnásobně.

Čistá finanční aktiva domácností dosáhla ke konci roku 2002 částky 1 247,0 mld. Kč a zvýšila se o 38,1 %.